

ЖІНКИ НА РИНКУ ПРАЦІ УКРАЇНИ: СТАТИСТИЧНА ОЦІНКА ТА МОЖЛИВОСТІ

WOMENS IN THE LABOR MARKET OF UKRAINE: STATISTICAL ASSESSMENT AND OPPORTUNITIES

У статті проаналізовано ринок праці України в частині гендерних його особливостей. Проведена оцінка трудового потенціалу жінок в економіці України. Здійснено розрахунок гендерного паритету за рядом аналітичних показників, визначено статеві особливості, притаманні ринку праці України, досліджено тенденції гендерованого розвитку ринку праці. Існують стереотипи гендерного фахового розподілу, зокрема «затверджені» суспільством так звані «чоловічі та жіночі професії». За такими професійними групами як «Законодавці, вищі державні службовці, керівники, менеджери (управителі)», «Професіонали» та «Фахівці», «Технічні службовці» та «Працівники сфери торгівлі та послуг» присутня суттєва кількісна перевага жінок. Тоді як серед різного роду робітників чисельно переважають чоловіки. Динаміка середньої заробітної плати в економіці України характеризується розривом на користь чоловіків і свідчить про суттєву перевагу чоловіків на нижчих рівнях групування за класифікатором професій.

Ключові слова: гендер, гендерна сегрегація, ринок праці.

Gender equality, restriction of women's rights, protection from violence, financial independence of women are reflected in many programs for the development of society, territories, election and campaign materials. Labor potential is the most dynamic element in the assessment and analysis of economic development in the country. Gender differentiation is a qualitative characteristic of labor potential. The main goal of the article is to assess the labor potential of women in the economy of Ukraine. The tasks of the work are the calculation of gender parity according to a number of analytical indicators, the determination of gender characteristics inherent in the labor market of Ukraine, the study of opportunities and threats to the labor market in terms of equal opportunities for women and men. 7451.4 thousand women had the status of employed in Ukraine in 2021. They provided 42.9% of the employment rate. The employment rate of men was 56.9%. The unemployment rate for women in 2021 was 10.1%, for men – 9.5%. We observe negative trends in the reduction of employment along with the growth of the unemployment rate, which has had a greater impact on the female workforce in recent years. There are a certain number of stereotypes regarding gender professional distribution, in particular, the so-called "male and female professions" "approved" by society. There is a significant quantitative advantage of women in the following professional groups: "Legislators, senior civil servants, leaders, managers (managers)", "Professionals" and "Specialists", "Technical employees" and "Employees of trade and services". Men predominate among the workers. The dynamics of the average wage in the economy of Ukraine by gender for the period 2012–2021 is characterized by a gap in favor of men. This suggests that at the lower levels of grouping of occupations according to the classifier there is a significant advantage of men and, accordingly, a higher level of their remuneration, and requires a detailed separate social study at the level of enterprises and organizations.

Key words: gender, gender segregation, labor market.

УДК 331.5:305

DOI: <https://doi.org/10.32782/infrastruct70-26>

Прокопович-Павлюк І.В.

к.е.н., доцент,
доцент кафедри статистики,
Львівський національний університет
імені Івана Франка

Prokopovych-Pavliuk Iryna

Ivan Franko National University of Lviv

Постановка проблеми. Питання гендерної рівності, обмеження прав жінок, захист від насилля, фінансова незалежність жінок відображені в багатьох програмах розвитку суспільства, територій, виборчих та агітаційних матеріалах. Ці питання стали особливо актуальними з огляду на необхідність чоловіків ставати на захист вітчизни, тоді як на жінок покладається ще й тягар фінансового утримування сім'ї, захисту себе та дітей, прийняття рішень щодо подальшої долі сім'ї. В оцінюванні і аналізі економічного розвитку в країні серед усіх складових найбільш динамічним елементом структури є його трудовий потенціал, тобто сукупність кількісних та якісних характеристик, здібностей і можливостей економічно активного населення, які реалізуються в межах і під впливом системи відносин. Однією з якісних характеристик цих відносин є гендерне розмежування, до категорії якого відноситься цілий ряд факторів впливу на безпосереднє підтримання і регулювання економіки в Україні в цілому, та потребує детального дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у розробку методологічних,

організаційних та інформаційних основ гендерного різноманіття зробили такі вчені: Жарова Л., Лукіна Т., Овсянник Т., Пищуліна О., Стефанішина О., Стефанчик С., Хопта А., Чернова А. та інші. Питання гендерного паритету в економічних відносинах висвітлені в працях Балакіревої О., Галустян Ю. [1], Литвина А., зокрема, в науці та освіті – Ісакової Н. [5], Мороз В., Гумінського Ю., Фоміної Л., Царенко І. та інших. Питання гендерованості ринку праці відображені в публікаціях Герасименко Г., Костюченко Т. [4], Черби В. та Ромашко І. [6], Шестаковського О.

Постановка завдання. Метою статті є оцінка трудового потенціалу жінок в економіці України. Завданнями роботи є розрахунок гендерного паритету за рядом аналітичних показників, визначення статевої особливості, притаманних ринку праці України, дослідження можливостей та загроз для ринку праці в частині рівних можливостей жінок і чоловіків.

Виклад основного матеріалу дослідження. За час повномасштабної війни велика кількість сімей, а це здебільшого працездатного віку

жінки разом з дітьми покидають рідні домівки, країну в пошуках кращого, в першу чергу, безпечного життя для своїх дітей. За окремими оцінками понад 14 мільйонів жителів України змушені були змінити місце проживання через війну. Жителі країни умовно безпечних територій здебільшого залишаються, а ті, що виїхали з початком війни, переважною частиною повернулись і намагаються налагодити свій побут, підтримувати більш-менш нормальний спосіб життя. Жіноча частина працездатного населення, поєднуючи звичний спосіб життя із волонтерською, трудовою та іншими видами діяльності потребує підтримки, особливо, коли чоловік в той чи інший спосіб залучений до війни, втратив зайнятості чи отримує меншу винагороду за виконану роботу, чи сім'я взагалі втратила годувальника. Тому доречним буде проаналізувати можливості жінок в Україні, статус їх зайнятості, оплату праці.

Розпочнемо із загальної оцінки чисельності жінок в Україні, проте з огляду на наявну статистичну інформацію наявні дані довоєнних років. За даними Держстату станом на початок 2022 р. чисельність жінок в Україні становила 21990,7 тис. осіб (для порівняння: 19007,0 тисяч чоловіків), з яких у працездатному віці 15-64 років 14229,8 тисяч (13416,9 тис. чоловіків). У табл. 1

наведено порівняльні дані окремих гендерних показників для жінок та чоловіків України.

Ринок праці має свої особливості, зумовлені поєднанням соціальної та економічної складової, а також гендерними чинниками. За даними результатів вибіркового обстеження з питань вивчення робочої сили, які проводить Державна служба статистики України, у її структурі в 2021 р. налічувалось 8293 тисячі жінок або 47,8%. Статус зайнятих мали 7451,4 тисячі жінок, забезпечивши 42,9% рівня зайнятості. Рівень зайнятості чоловіків склав 56,9%. Рівень безробіття жінок у 2021 р. становив 10,1%, чоловіків – 9,5%. В динаміці за 2019–2021 рр. відмічаємо скорочення рівня зайнятості чоловіків дещо швидшими темпами, аніж у жінок, та, навпаки, швидші темпи зростання рівня безробіття серед жінок (рис. 1). Тобто негативні тенденції зі скорочення зайнятості поряд зі зростанням рівня безробіття більшою мірою відбивались на жіночій робочій силі.

У реалізації людей як робочої сили, важливою складовою є їхній конкретний вид діяльності і професійна група. Існує певний ряд стереотипів відносно гендерного фахового розподілу, зокрема «затверджені» суспільством так звані «чоловічі та жіночі професії». Науковці ж таке явище називають «сегрегацією». Феномен професійної статевої сегрегації може бути використаний для пояснення

Таблиця 1

Система окремих показників гендерної статистики в Україні у 2021 році

Показники та їх блоки	Жінки	Чоловіки	Співвідношення (жінки/чоловіки), разів
Демографічні показники			
Кількість народжених, осіб	130552	141431	0,92
Середня очікувана тривалість життя при народженні, років	78,0	68,0	1,15
Середній вік, років	76,2	66,4	1,15
Модальний вік, років	40,2	36,3	1,11
Медіанний вік, років	38,1	33,2	1,15
Кількість померлих, осіб	278562	435700	0,64
Рівень смертності, ‰	15,2	16,3	0,93
Міграційні показники			
Кількість прибулих мігрантів за віком, статтю, осіб	260760,0	216165,0	1,21
Кількість вибулих мігрантів за віком, статтю, осіб	255021,0	200643,0	1,27
Міграційний приріст (скорочення), осіб	5739,0	1552,0	0,37
Показники ринку праці			
Кількість зайнятих, осіб	7451,4	8242,0	0,90
Кількість неформально зайнятих	1227,0	1834,6	0,67
Коефіцієнт зайнятості, %	42,9	56,9	
Кількість (частка) керівників юридичних осіб відповідної статі, осіб (%)	29,3	70,7	0,41
Кількість безробітних, осіб	841600,0	855200,0	0,98
Коефіцієнт безробіття, %	9,1%	7,9%	1,15

Джерело: складено автором за даними Держстату

кожного з видів: різниця в оплаті чоловіків та жінок в межах однакових професій характеризує вертикальну сегрегацію, тоді як горизонтальна сегрегація ілюструє поділ різних осіб з точки зору концентрації статей у різних типах професій, хоча це не обов'язково вказує на дискримінацію або нерівність. Однак саме ринок праці частіше може бути структурований як по вертикалі, так і по горизонталі [4].

Розпочнемо аналізувати гендерну сегрегацію з найвищою професійної групи (відповідно до Класифікатора професій) «Законодавці, вищі державні службовці, керівники, менеджери (управителі)». Бачимо з рис. 2, що простежується досить висока різниця у зайнятих посадах управлінського класу між жінками та чоловіками. У 2010 році ця різниця перевищувала 18% і зберігається практично на тому ж рівні у проміжку в 12 років.

Натомість у професійній групі «Професіонали» спостерігається значне домінування жінок у порівнянні з чоловіками впродовж досліджуваного часового ряду, у 2021 році частка жінок становила

60,52% на противагу 39,48% чоловіків. Серед «Фахівців» ситуація схожа до попередньої групи: 63,89% проти 36,11% (рис. 3).

Значна перевага кількості зайнятих жінок серед технічних службовців, частка яких складає у 2021 році 83% серед усіх працівників, і різниця сягає 66%. Подібним чином розділено по чисельності працівників і у сфері торгівлі і послуг; жінки займають 68%, чоловіки, в свою чергу – 32% (рис. 4).

Цікавим є і те, що у професійній групі «Кваліфіковані робітники сільського та лісового господарств, риборозведення та рибальства» переважають жінки (51,02% проти 48,98% чоловіків), проте ця різниця є невеликою – близько 3%.

Серед кваліфікованих робітників з інструментом логічно (і автор теж схильний накладати шаблони), що найбільшу частку займають чоловіки – 84% проти 16% жінок (рис. 5). В динаміці зайнятості чоловіків мала певні коливання, тоді як частка жінок цією професійної групи була практично незмінною. Це може бути зумовлено фізичною підготовкою та певними набутими

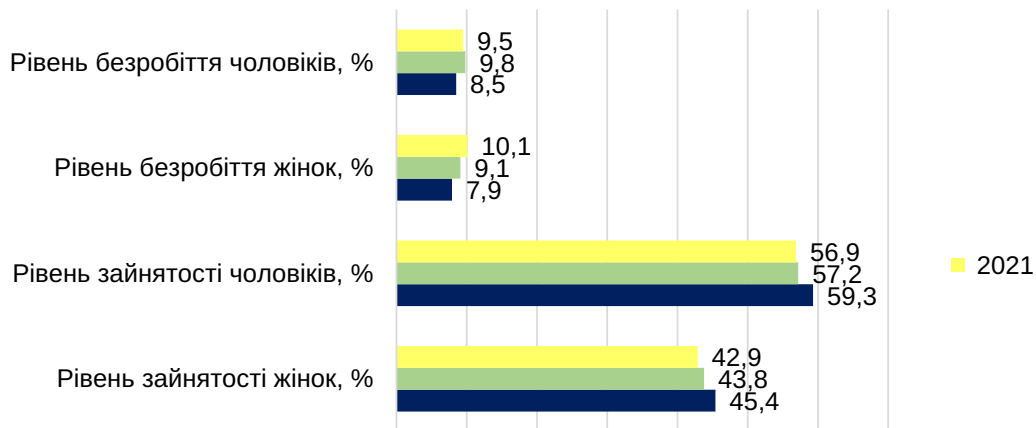

Рис. 1. Рівні зайнятості та безробіття жінок і чоловіків в Україні у 2019–2021 рр.

Джерело: побудовано за даними Держстату

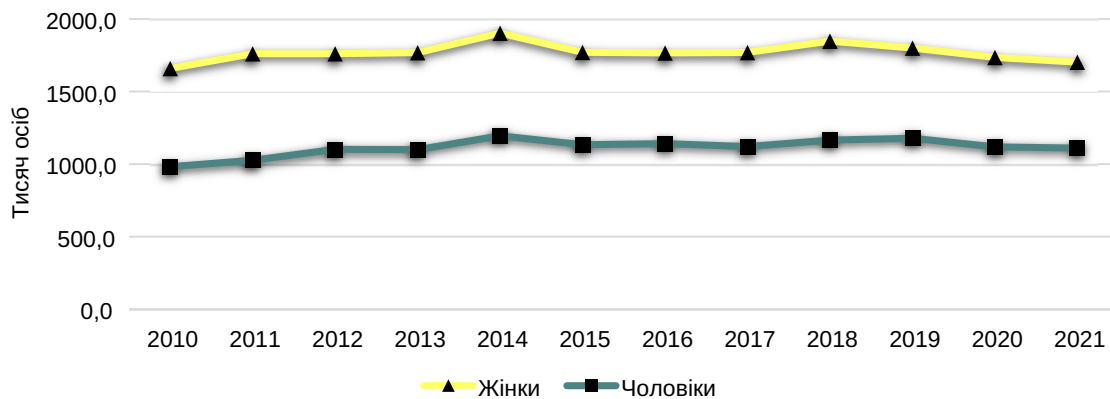
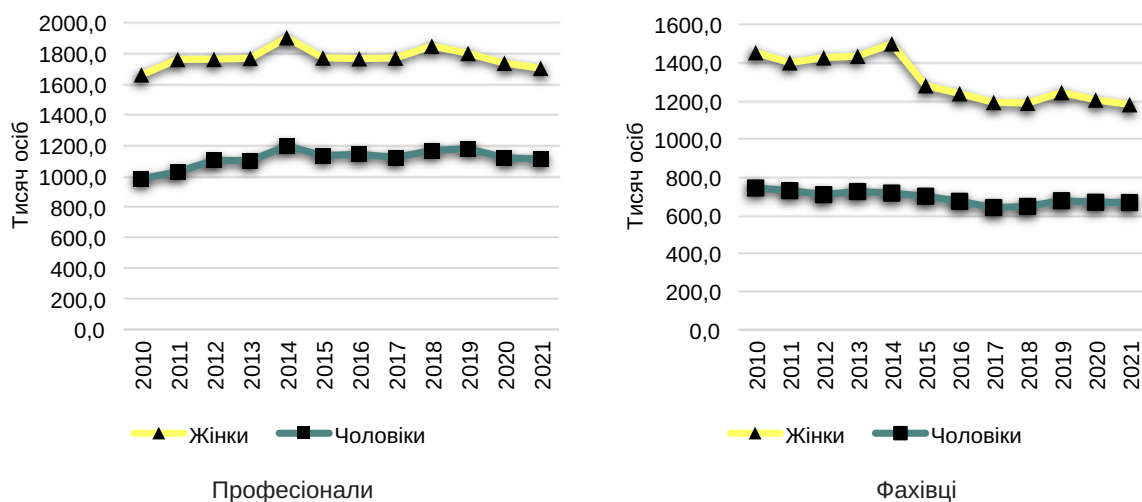

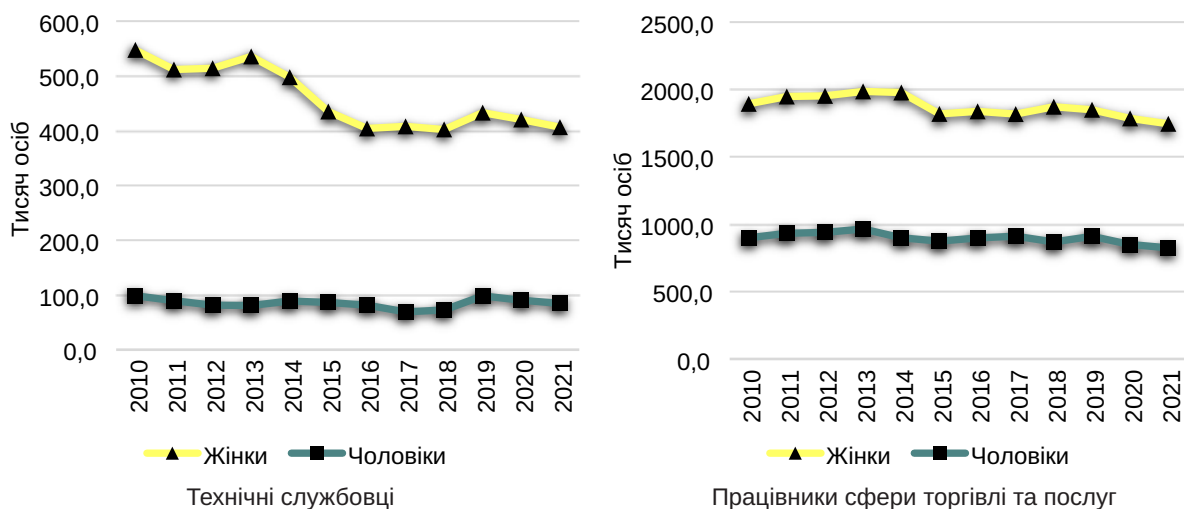
Рис. 2. Зайняте населення за професійною групою «Законодавці, вищі державні службовці, керівники, менеджери (управителі)» та статтю у 2010–2021 роках, тис. осіб

Джерело: побудовано автором за даними Держстату

Рис. 3. Зайняте населення за професійними групами «Професіонали» та «Фахівці» за статтю у 2010–2021 роках, тис. осіб

Джерело: побудовано автором за даними Держстату

Рис. 4. Зайняте населення за професійними групами «Технічні службовці» та «Працівники сфери торгівлі та послуг» за статтю у 2010–2021 роках, тис. осіб

Джерело: побудовано автором за даними Держстату

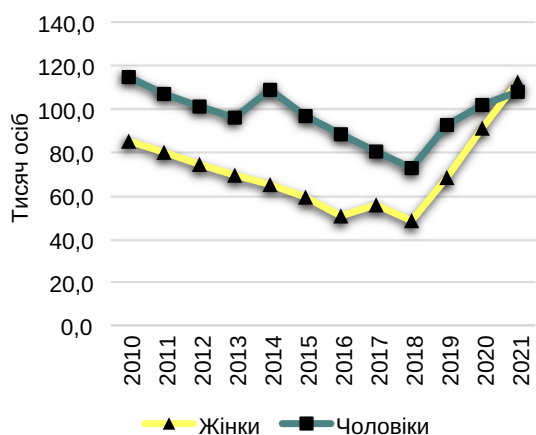
навичками населення за статтю, і, відповідно, актуальністю серед вакансій. Чого не можна сказати про зайнятість за професійною групою «Кваліфіковані робітники сільського та лісового господарств, риборозведення та рибальства», в даному випадку з 2018 року кількість жінок, зайнятих в даній галузі значно і досить швидко зростає, і чисельно перевищила зайнятих чоловіків у 2021 році (див. рис. 5).

Аналогічно і серед робітників з обслуговування, експлуатації та контролювання за роботою технологічного устаткування, складання устаткування та машин, домінуючою часткою яких є чоловіки – 86% проти 14%. Причому, таке співвідношення не мало особливої тенденції, і тримає свій рівень протягом аналізованого періоду, тільки у 2021 році частка чоловіків зростає на 1,35%, а жінок, відповідно, скоротилась.

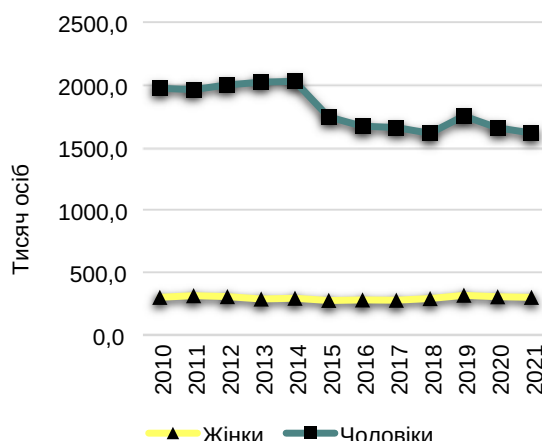
Зайнятість населення за професійною групою «Найпростіші професії» характеризується скороченням частки жінок з 52% у 2010 році до менш, ніж 44% у 2021 році, і, відповідно протилежної ситуації серед чоловіків (рис. 6).

Одним із завше актуальних питань в аналізі ринку праці є рівень заробітної плати. Здебільшого на підставі зайнятості та винагороди за працю виникають найбільші конфлікти у гендерному розрізі.

З аналізу гендерної статистики існує різниця між часткою зайнятих жінок та чоловіків, у відсотковому співвідношенні до всього населення – 60% та 70% відповідно. За абсолютними та відносними показниками, рівень працевлаштування чоловіків є вищим, аніж жінок. Причинами цих диспропорцій дослідники вважають репродуктивна і доглядальна функції жінок, роль чоловіка – годувальника сім'ї, менший трудовий досвід у жінок [4].

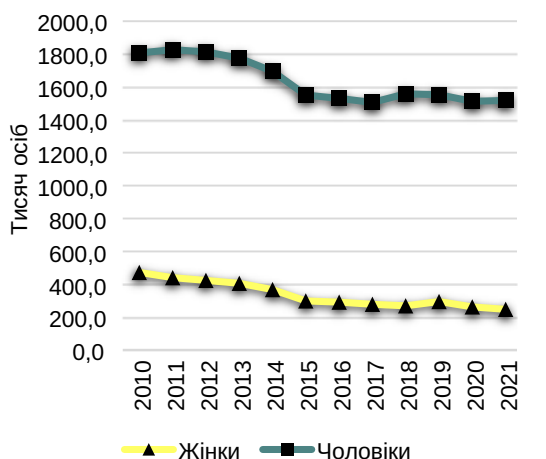
Кваліфіковані робітники сільського та лісового господарств, риборозведення та рибальства

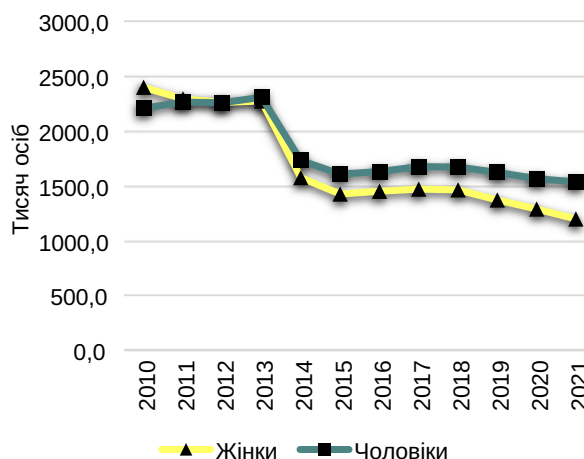
Кваліфіковані робітники з інструментом

Рис. 5. Зайняте населення за професійними групами «Кваліфіковані робітники сільського та лісового господарств, риборозведення та рибальства» та «Кваліфіковані робітники з інструментом» за статтю у 2010–2021 роках, тис. осіб

Джерело: побудовано автором за даними Держстату

Робітники з обслуговування, експлуатації та контролювання за роботою технологічного устаткування

Найпростіші професії

Рис. 6. Зайняте населення за професійною групою «Робітники з обслуговування, експлуатації та контролювання за роботою технологічного устаткування, складання устаткування та машин» та «Найпростіші професії» за статтю у 2010–2021 роках, тис. осіб

Джерело: побудовано автором за даними Держстату

Проте в сучасному на ринку праці створюється все більше можливостей гендерно рівного працевлаштування, створюються нові моделі та структури роботи компанії, що позитивно відбивається і на загальному рівні сприйняття суспільством рівні позиції на робочих місцях жінок та чоловіків [7]. Проте велику роль у гендерному балансі відіграють не так заходи, прийняті на законодавчому рівні, а ментальна готовність суспільства до цього. Хоча, коли ідеться про фінансову складову, то жодна за статей не має аргументів на користь вищої винагороди за виконану роботу, а зведені дані свідчать

про протилежне. На рис. 7 наведено динаміку середньої заробітної плати в економіці України за статтю за період 2012–2021 рр., де ми спостерігаємо візуальний розрив у рівнях зарплати.

Внаслідок цього середня заробітна плата жінок останніми роками перевищила 80% середньої заробітної плати чоловіків. В основному в Україні чоловіки і жінки одержують рівну винагороду за рівну працю. Однак, незважаючи на високу професійну й освітню підготовку, жінки переважно перебувають на нижчих посадах, що потребують нижчої кваліфікації та менше оплачуються [2].

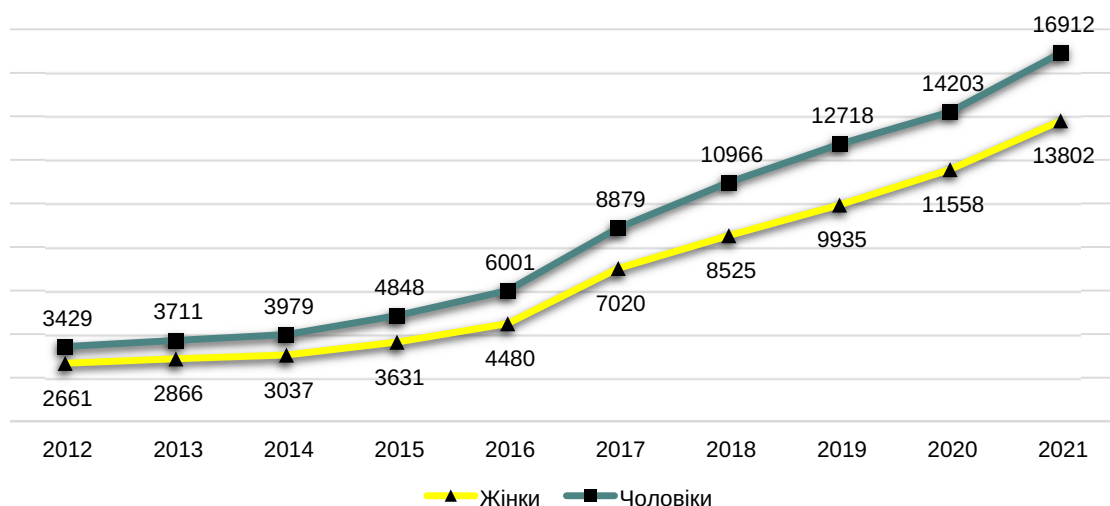

Рис. 7. Середня заробітна плата в Україні у 2012–2021 рр., грн.

Джерело: побудовано автором за даними Держстату

Проте розрахунок темпів приросту у рівнях зарплати показав швидше зростання оплати праці жінок за останні 3 роки, що зумовило скорочення розриву у відсотковому вимірі з 28% у 2019 р. до 22,5% у 2021 р. Саме в ці роки активно провадилась гендерна політика на державному рівні. Було прийнято ряд правових документів щодо подолання гендерного дисбалансу, зокрема Постанова Кабміну «Про затвердження Державної соціальної програми забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2021 року», Розпорядження Кабміну «Про затвердження Національного плану дій з виконання резолюції Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека» на період до 2025 року», включення норми про гендерні квоти до Виборчого кодексу, Розпорядження Кабміну «Питання збору даних для моніторингу гендерної рівності» та інші.

Висновки з проведеного дослідження. Проведений аналіз ринку праці свідчить про диспропорції в чисельності зайнятих жінок і чоловіків у розрізі груп професій. Присутній явний паритет жінок у більшості професійних груп, зокрема у «статусних професіях» – «Законодавці, вищі державні службовці, керівники, менеджери (управителі)», «Професіонали» та «Фахівці». Проте рівень зайнятості жінок в економіці України на рівні 42,9% є низьким порівняно з чоловіками (56,9%). Ринку праці України притаманне явище сегрегації – як горизонтальної (чисельне перевищення кількість зайнятих жінок по окремих професійних групах), так і вертикальної з огляду на те, що рівень оплати праці чоловіків був вищим на 22–28% за рівень зарплати жінок. Це говорить про те, що на нижчих рівнях групування професій за класифікатором присутня суттєва перевага чоловіків та, відповідно,

вищий рівень їх оплати праці, та потребує детального окремого соціального дослідження на рівні підприємств і організацій. Очікуються в наступні роки суттєві як кількісні зміни ринку праці, зокрема зниження числа і рівня зайнятості, так і структурні зрушення на користь жіночої робочої сили.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Балакірєва О., Галустян Ю. Гендерний паритет в системі економічних відносин. URL: https://ukr-socium.org.ua/wp-content/uploads/2005/10/7-21_no-5-6_vol-10_2005_UKR.pdf (дата звернення: 28.01.2023).
2. Герасименко Г.В. Гендерні проблеми на ринку праці України. URL: <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/11744/20-Gerasimenco.pdf?sequence=1> (дата звернення: 28.01.2023).
3. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 22.01.2023).
4. Костюченко Т. Гендерованість ринку праці. Порівняння кейсів України і Литви. URL: http://ucep.org.ua/wp-content/uploads/2019/12/gender_survey_SUPERFINAL_UPD.pdf?fbclid=IwAR1MсTuaWAXBpJ9oEtuU3AeT4TnwsPVer9ApvEc7wRlPbb0cCENKgiarVf8 (дата звернення: 22.01.2023).
5. Ісакова Н. Б. Гендерний паритет у науці: тенденції в світі та в Україні. *Наука та наукознавство*. 2018. № 2. С. 68–90. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NNZ_2018_2_6 (дата звернення: 30.01.2023).
6. Черба В., Ромашко І. Гендерна нерівність на ринку праці України. *Ефективна економіка*, 2016. № 5. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4978> (дата звернення: 30.01.2023).
7. Thompson J. K., Tantleff, S. Female and male ratings of upper torso: Actual, ideal, and stereotypical conceptions. *Journal of Social Behavior and Personality*. 1992. Vol. 7. P. 345–354.

REFERENCES:

1. Balakiryeva O., Halustyan Y. (2015) Hendernyy parytet v systemi ekonomichnykh vidnosyn. [Gender parity in the system of economic relations]. Available at: https://ukr-socium.org.ua/wp-content/uploads/2005/10/7-21__no-5-6__vol-10__2005__UKR.pdf. (in Ukrainian)
2. Herasymenko H. V. (2004) Henderni problemy na rynku pratsi Ukrainy [Gender problems in the labor market of Ukraine]. Available at: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/11744/20-Gerasymenko.pdf?sequence=1>. (in Ukrainian)
3. Derzhavna sluzhba statystryky Ukrainy [State Statistics Service of Ukraine]. Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
4. Kostyuchenko T. (2019) Henderovanist' rynku pratsi. Porivnyannya keysiv Ukrainy i Lytvy. [Gendering of the labor market. Comparison of the cases of Ukraine and Lithuania]. Available at: http://ucep.org.ua/wp-content/uploads/2019/12/gender_survey_SUPERFINAL_UPD.pdf?fbclid=IwAR1McTuaWAXBPJ9oEtuU3AeT4TnwsPVer9ApvEc7wRIPbb0cCENKgiarVf8. (in Ukrainian)
5. Isakova N. B. (2018) Hendernyy parytet u nauksi: tendentsiyi v sviti ta v Ukraini [Gender parity in science: trends in the world and Ukraine]. *Nauka ta naukoznavstvo*, no. 2, pp. 68–90. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NNZ_2018_2_6. (in Ukrainian)
6. Cherba V., Romashko I. (2016) Henderna nerivnist' na rynku pratsi Ukrainy [Gender inequality in the labor market of Ukraine]. *Efektyvna ekonomika*, no. 5. Available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4978>. (in Ukrainian)
7. Thompson J. K., Tattleff, S. (1992) Female and male ratings of upper torso: Actual, ideal, and stereotypical conceptions. *Journal of Social Behavior and Personality*, vol. 7, pp. 345–354.